

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Magyar Kutatási Hálózat

HUN-REN BTK

ISBN 978-963-416-448-7
© HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2024
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató
Nyomdai munka: Prime Rate Kft., Budapest

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Kutatási Hálózat

HUN
REN

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.

Telefon: +36 1 224 6700

E-mail: titkarsag@abtk.hun-ren.hu

Honlap: <https://abtk.hun-ren.hu>

Főigazgatóság

Balogh Balázs
főigazgató

Balogh Margit
általános főigazgató-helyettes

Molnár Antal
tudományos főigazgató-helyettes

Nemesné Zsigmondi Erzsébet
gazdasági vezető

Landgraf Ildikó
tudományos titkár

Bevezetés

A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont (HUN-REN BTK) nemzetközi színvonalú és beágyazottságú kutatásokat folytat a filozófia, az irodalomtudomány, a klasszika-filológia, a művészet-történet, a néprajztudomány, a régészet, a történettudomány, a zenetudomány és a molekuláris genetika területén. A HUN-REN BTK-t alkotó kilenc intézet a magyarság múltjának teljességét kutatja és értelmezi, reflektálva a jelenkor kihívásaira is. A HUN-REN BTK szervezeti egységeinek, az intézeteknek hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerére alapozva, azokat ápolva és bővítve elősegíti a magyar és magyarországi bölcsészettudományi kutatások sokoldalú jelenlétét a hazai és nemzetközi tudományos életben.

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont 2012-ben jött létre az évtizedek óta működő akadémiai kutatóintézetek átszervezésének eredményeként. Megalakulásakor a HUN-REN BTK a következő hét intézetet foglalta magában:

- ▶ Filozófiai Intézet,
- ▶ Irodalomtudományi Intézet,
- ▶ Művészettörténeti Intézet,
- ▶ Néprajztudományi Intézet,
- ▶ Régészeti Intézet,
- ▶ Történettudományi Intézet,
- ▶ Zenetudományi Intézet.

2021-ben a kutatóközpont további két intézettel bővült:

- ▶ Archeogenomikai Intézet,
- ▶ Moravcsik Gyula Intézet.

A HUN-REN BTK rendszeresen ad otthont hazai és nemzetközi, valamint diszciplináris és interdiszciplináris konferenciáknak. Alapfeladatának tekinti a keretei között, illetve közreműködésével született kutatási eredmények széles körű közzétételét és felhasználását a tudomány, az oktatás és a közművelődés megfelelő szintjein. Ennek érdekében feladatokat vállal a felsőoktatásban és a doktorképzésben, folyóiratok és szakkönyvek kiadásában, kiállítások rendezésében, nyilvánosan hozzáférhető dokumentációk, adatbázisok, archívumok készítésében és működtetésében. Magyarországi és nemzetközi pályázati konzorciumok létrehozását kezdeményezve, illetve ilyen kutatási együttműködésekhez csatlakozva segíti elő közhasznú projektek kidolgozását és megvalósítását. Az intézmény gondozza a keretei között művelt tudományágakhoz kapcsolódó hagyatékokat és díjakat is.

Kiadó

A HUN-REN BTK saját tudományos kiadót működtet, amely a régió öt legnagyobb bölcsészettudományi kiadójának egyike. A kutatóközpontban évente közel száz új kiadvány lát napvilágot.

Az intézmény Budapest szívében üzemelteti a Penna Bölcsész Könyvesboltot, amely a HUN-REN BTK

és más magyar kiadók tudományos publikációinak széles választékát forgalmazza.

Könyvtár

A HUN-REN BTK keretein belül – korlátozott hozzáféréssel – tudományos szakkönyvtár is működik, amely az intézetek szakterületi könyvtárainak szakmai együttműködésén alapul. Egyedülálló és szerteágazó gyűjteményének köszönhetően a hazai és nemzetközi tudományos élet megbecsült intézménye, a kutatástámogatás meghatározó szereplője. Célja, hogy folyamatosan bővülő gyűjteménye és fejlődő szolgáltatásai segítségével a könyvtárak fizikai elhelyezkedésétől függetlenül támogassa és tájékoztassa az egyes tudományterületek kutatóinak a közösségét, megőrizze és gazdagítsa a magyar tudományos eredmények dokumentumait nyomtatott és digitális formában egyaránt.

Tudománykommunikáció

A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont küldetése a hazai és nemzetközi tudományos élet szereplőivel folytatott szakmai együttműködések megújítása, valamint a bölcsészettudományi kutatások láthatóvá tétele a nagyközönség számára is. A kutatóközpont honlapjain elérhetők a legfrissebb tudományos eredmények, adatbázisok és a legfontosabb intézményi hírek. A HUN-REN BTK szinte valamennyi közösségimédia-felületen megtalálható (Facebook, Instagram, YouTube, LinkedIn, TikTok). A HUN-REN BTK YouTube-csatornáján megtekinthető a Magyar Televízióban is vetített *Penna magazin*, amely modern

katt ANJ
A TUDOMÁNYRA!

negotiating
SOVEREIGNTY

TRIANON 1920

köztöbsten és közérthetően tárja a nézők elé a bölcsészettudományi kutatásokat. A *Kattanj a tudományra* videósorozat az egyes intézetek munkájának kulisszatitkait mutatja be. A *Glossza*, a HUN-REN BTK tudományos podcast-sorozata, amelynek adásaiban a kutatók a humán tudományok világát járják körül, és közérthető módon vitatják meg a legújabb tudományos eredményeket. A podcast arra a kérdésre keresi a választ, hogy hol van a bölcsészettudomány helye a 21. században és milyen tudást, tapasztalatot kínál a ma embere számára.

Nemzetközi jelenlét

A HUN-REN BTK a történelem, a művelődés, a művészetek és a társadalmi-kulturális örökség – az Európai Unióban nemzeti hatáskörbe utalt – kutatását munkájának minden formájában és szintjén a vizsgált témák magyarországi és magyar nemzeti vonatkozásainak nemzetközi összefüggésekbe helyezésével végzi.

Az intézmény jól integrálódik a tudományterület szempontjából releváns kutatási központok, egyetemi tanszékek és levéltárak szélesebb szakmai hálózatába. A HUN-REN BTK a régió nemzeti tudományos hálózatára, valamint Európa és a tengerentúl vezető egyetemeire támaszkodva jelentős tapasztalattal bír a nemzetközi kutatási projektek koordinálásában, amelyhez rendelkezik a szükséges infrastruktúrával és kutatási, illetve innovációs menedzsmenttel. Az intézmény nemzetközi stratégiája magában foglalja a kutatási programok támogatását kétoldalú együttműködési megállapodások, kutatócsereprogramok és nemzetközi tudományos együttműködési programok keretében. Annak érdekében, hogy támogassa a kutatóközösségeket a nemzetközi partnerségek kialakításában és segítse őket tudományos célkitűzéseik elérésében, a HUN-REN BTK folyamatosan erősíti partneri hálózatát. A HUN-REN BTK működése összhangban van az Európai Unió kutatási és innovációs törekvéseivel, a kutatóközpont aktív szereplőként hozzájárul az európai kutatási térség fejlődéséhez.

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Filozófiai Intézet

HUN
REN

MTA
Kiváló
Kutatóhely

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.
Telefon: +36 1 224 6778
E-mail: fi.titkarsag@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://fi.abtk.hu>

Igazgatóság

Schmal Dániel
igazgató

Szabó Gábor
igazgatóhelyettes

Golden Dániel
tudományos titkár

Bevezetés

Az 1957-ben alapított Filozófiai Intézet 2012 óta működik a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont részeként. Az intézet az alapító okiratának megfelelően a filozófia diszciplínáinak és korszakainak széles skáláján végez nemzetközi színvonalú és beágyazottságú alapkutatásokat, valamint ezekre építve társadalmi hasznosítási és kulturális értékmegőrzési tevékenységet.

A Filozófiai Intézet fő küldetése, hogy a filozófia valamennyi tudományterületén és történeti korszakában végezzen alap- és alkalmazott kutatásokat annak érdekében, hogy lendületet adjon a magyarországi filozófiai kutatásnak és oktatásnak, elősegítse a nemzeti és nemzetközi szellemi

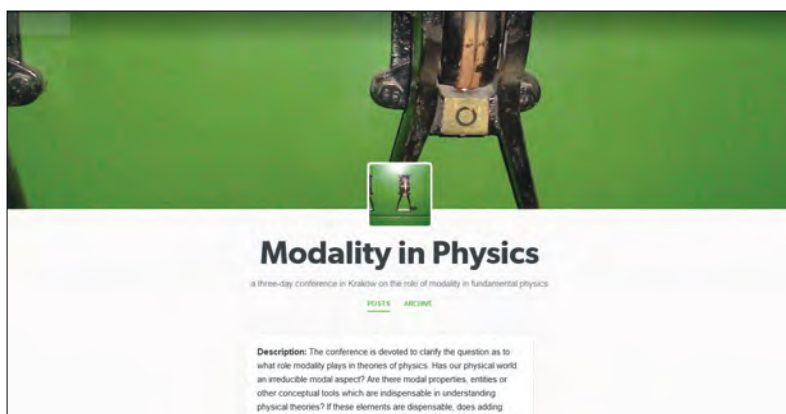
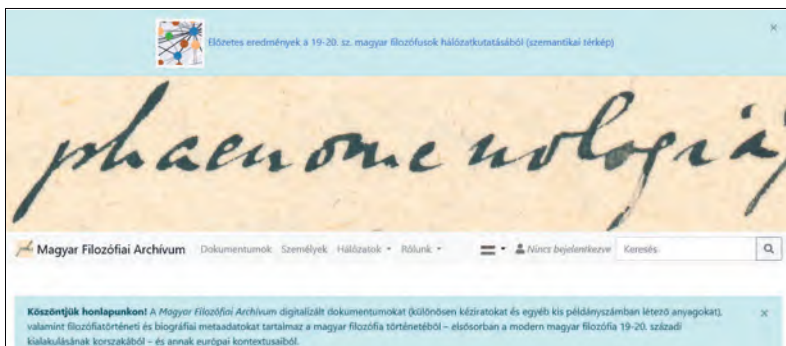
kulturális örökség megőrzését, valamint előmozdítja a filozófiai kérdésekről folytatott nyilvános és interdiszciplináris párbeszédet. A filozófia széles körű társadalmi felelősségének megfelelően az intézet tagjai rendszeresen részt vesznek különféle közéleti, oktatási és interdiszciplináris tevékenységekben.

Kutatási osztályok

Filozófiatörténet és Eszmetörténet Osztály – Célja, hogy az élvonalbeli nemzetközi kutatási együttműködés középpontja legyen az intézetben az antik, a kora modern és a modern filozófiatörténet területén, valamint művelje a magyar filozófiatörténet-írást, beágyazva azt annak regionális és európai kontextusába. Sajátos megközelítéseket alkalmaz, hasznosítva az eszmetörténet újszerű módszereit. Az európai filozófia történetének kutatása mellett elindította a magyar filozófiatörténet elsődleges forrásainak rendszeres kiadását. Ennek a vállalkozásnak a súlypontját az eddig csak idegen nyelven (jellemzően latinul), illetve kéziratban hozzáférhető szövegek alkotják. A Magyar Filozófiai Archivum (MFA) a digitális bölcsészet módszereit alkalmazó platformot biztosít a magyar és az európai filozófia kutatása számára.

Ismeretelmélet Osztály – Kutatási profilját a tudás klasszikus és kortárs elméletei által jelentett kihívások határozzák meg. A fő kutatási területek közé tartoznak a kogníció elméletei, a megtestesült (embodied) és kiterjesztett (extended) kogníció, kollektív episztemológia, metafizika és mesterséges intelligencia. A kutatás fő célkitűzései négy, egymással összefüggő kutatási irányt határoznak meg. Vizsgálódások folynak arról, hogy miképp tartathatók fenn hiteink episztemikus státuszuk figyelembevételével; mi-

lyen mértékben kerülendő a mentális reprezentáció a megtestesültség kortárs elméletei és a tudatos tapasztalattal kapcsolatos kutatások fényében; milyen relációk jellemzik az emberi és a mesterséges intelligencia viszonyát; hogyan hozhatók kapcsolatba a tudományos eredmények és bizonyos filozófiai belátások a szabad akarat vonatkozásában; valamint milyen alapon tulajdoníthatunk morális felelősséget természetes és mesterséges ágenseknek.

Tudománytörténet és Tudományfilozófia Osztály – Legfőbb kutatási területe a természettudományok és társadalomtudományok filozófiai és történeti alapjai. A jelenlegi témák magukban foglalják a tudományos kutatás és megértés hátterében meghúzódó értékek és előfeltevések történeti, filozófiai és szociológiai vizsgálatát, a szaktudományok olyan alapvető fogalmainak vizsgálatát, mint a valószínűség, a kauzalitás vagy a kontextualitás, továbbá kiterjednek a tudománynak a társadalomban betöltött szerepeivel és funkcióival kapcsolatos történeti és fogalmi vizsgálatokra, kitérve a társadalmi bizalom csökkenésének, az áltudományoknak és az összeesküvés-elméleteknek az értelmezésére.

Kutatási projektek

- ▶ MTA Lendület Értékek és Tudomány Kutatócsoport,
- ▶ A „sensus communis” hagyománya a magyar gondolkodásban: A filozófia és a nyilvánosság tere; nyilvános filozófia, nemzeti filozófia, nemzetkarakterológia,
- ▶ A fenomenológiai tényektől a filozófiai elméletekig,
- ▶ A valószínűség, a kauzalitás és a kontextualitás alapjainak újragondolása: alkalmazások a fizikában és azon túl,
- ▶ Eötvös József levelezésének kritikai kiadása,

- ▶ Nyugatosítók és népiek. Egymást kizáró identitásképző elbeszélések a 19–20. századi lengyel és magyar eszméletörténetben,
- ▶ Fenntartható városi fejlődés – filozófiai, szociológiai és történeti elemzések,
- ▶ Római filozófia és az irodalmi én,
- ▶ Intencionalitás és mentális reprezentáció az újplatonizmusban,
- ▶ Hume az igaz vallásról,
- ▶ A morális felelősség metafizikai forrása,
- ▶ A filozófiai vélekedések episztemikus státusza.

The 45th International Hume Society Conference

Conference themes:
 Hume in the Continent: reception and influence
 Hume: historic and economic
 Hume's 'projects': aims and motivations

For more information:
<http://hdsociety.org.uk/humconf2018>

ANCIENT & MODERN SELVES
 TENSION OR COMPLEMENTARITY?

HEIDEGGER ÉS A FEKETE FÜZETE
 ASZTAL-BESZÉLGI

MENTAL Fictionalism

Science, Freedom, Democracy

Észlelés és fantázia
 Válogatás Palágyi Mányi Bert írásaiból
 Szerkesztette: BOGDANOV EDIT - SZÉKELY LÁSZLÓ

RECASTING THE TREATISE Vol. III

Sociological Overtones in logical Empiricism
 11-12 April 2018

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet

Kapcsolat

Cím: 1118 Budapest, Ménesi út 11-13.
Postacím: 1118 Budapest, Ménesi út 11-13.
Telefon: +36 1 279 2760
E-mail: igazgato.iti@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://iti.abtk.hu>

Igazgatóság

Kecskeméti Gábor
igazgató

Kappanyos András
igazgatóhelyettes

Káli Anita
tudományos titkár

Tóth Zsombor
a nemzetközi ügyek tudományos titkára

Bevezetés

1956. évi megalakulása óta az Irodalomtudományi Intézet kutatási tevékenysége a következőket öleli fel:

- ▶ magyar irodalomtörténet: korszakok, irányzatok, műfajok, alkotók és intézmények a magyarországi magyar, latin és különféle nemzetiségi nyelvű irodalmakban,
- ▶ a magyar irodalmi gondolkodás, irodalomtudomány és irodalomkritika története,
- ▶ szövegtudomány, filológia, a nemzeti klasszikusok életművének kritikai kiadásai, digitális irodalomtudomány (digitális bölcsészet),
- ▶ strukturalista és posztstrukturalista irodalomelméletek,
- ▶ Közép-Európa összehasonlító irodalomtörténete,
- ▶ bibliográfiák, repertóriumok, kronológiák, életrajzok, lexikonok és egyéb irodalomtudományi segédkönyvek.

HUN
REN

MTA
Kiváló
Kutatóhely

A nemzeti klasszikusok műveinek vizsgálata a középkortól a jelenkorig szintézist nyújt a magyar irodalomtörténetről. Az irodalomról alkotott felfogások és értelmezések feltárása a középkori, a kora újkori és a modern grammatika, retorika, poétika, esztétika és nyelvfilozófia vizsgálatán keresztül történik.

Az intézet megalakulása óta mintegy 500 kötetnyi kritikai kiadás jelent meg, köztük Arany János, Babits Mihály, Batsányi János, Berzsenyi Dániel, Bessenyei György, Janus Pannonius, József Attila, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Madách Imre, Mikes Kelemen, Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor, II. Rákóczi Ferenc, Reviczky Gyula, Vörösmarty Mihály munkái. A Régi magyar költők tára című sorozat a 16–17. századi magyar nyelvű versszerzés teljes korpuszát tartalmazza. Ezek a kiadások a nemzeti kulturális örökség textuális hányadának minőségbiztosított közrebocsátását valósítják meg. Az intézet a hazai textológia módszertani központjaként mind elméleti, mind gyakorlati szempontból hasznosítja a digitális bölcsészettudományok legújabb technológiáit és eredményeit.

Az intézet a magyarországi irodalomtudomány meghatározó fontosságú folyóiratait és könyvsorozatait tartja fenn. Minden, ma az intézetben szerkesztett folyóiratnak az alapításától fogva megjelent összes évfolyama elérhető digitalizált formában: Magyar Könyvszemle (1876 óta), Irodalomtörténeti Közlemények (1891), Helikon (1955), Literatura (1974). A könyvsorozatok az egész tudományterületet átfogják (Irodalomtörténeti könyvtár, Irodalomtörténeti füzetek, Irodalomtudomány és kritika, Humanizmus és reformáció, Studia humanitatis, Korársaink, Opus stb.).

Kiemelkedő jelentőségű az intézet Eötvös Könyvtára. Impozáns, 200 ezer címre terjedő állományával az irodalomtudomány legfontosabb hazai kutatókönyvtára. Őrzi Eötvös József tör-

téneti könyvgyűjteményét, a kora újkor és az összehasonlító irodalomtörténet egyes területein szervezettel fejlesztett nemzetközi gyűjteményei nemzeti fontosságúak.

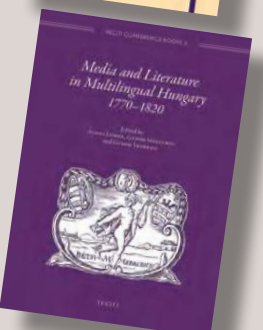
Az intézet közös szakmai rendezvényeket szervez az irodalomtudományt művelő hazai és határon túli tanárszékkel, a szomszédos országok akadémiai testvérintézeteivel, az érintkező bölcsészettudományi kutatási ágak hazai kutatóintézeteivel, a közgyűjteményekkel. Évente átadja rangos tudományos díjait az irodalomtudományi kutatás minden korszakának és szakterületének elismerésére. Több száz hazai és külföldi kutatóval dolgozik összehangoltan, közös projektek kezdeményezőjeként és részeseként. Munkatársai részt vesznek a diszciplináris utánpótlás graduális és posztgraduális képzésében.

Kutatócsoportok

Reneszánsz Osztály – Kora újkor, humanizmus, reformáció és ellenreformáció, összehasonlító és interdiszciplináris megközelítésben. A Magyar Királyság és Erdély neolatin irodalmának referenciaértékű kritikai kiadványsorozata (*Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum*). A felekezeti pluralitás kulturális, társadalmi, teológiai és irodalmi kérdései. A 2021-ben alapított Centre for Reformation Studies kapcsolódási pontként működik a magyar és a nemzetközi tudományosság között.

Tizennyolcadik Századi Osztály – A felvilágosodás és a szentimentalizmus kultúrtörténeti tendenciái. Nemzeti klasszikusok: Rákóczi, Mikes. Kevésbé ismert dunántúli írók és tudósok életműve (Pálóczi Horváth Ádám, Kis János, Kultsár István, Révai Miklós stb.), sajtótörténet, népszerű nyomtatványok (ponyvairodalom), nemesi mecenatúra a Habsburg Birodalomban.

Tizenkilencedik Századi Osztály – Klasszicizmus, romantika és realizmus. Nemzeti klasszikusok: Berzsenyi, Köl-

csey, Vörösmarty, Arany. Az irodalom, a közgazdasági eszmék és a gazdaságtörténet metszéspontjai a hosszú 19. században, az írók társadalmi-gazdasági státusza, az irodalmi piac a nemzetépítés korában.

Modern Magyar Irodalmi Osztály – Modernitás és posztmodernitás. Nemzeti klasszikusok: Babits, Kosztolányi. A 20. századi magyar irodalom- és kritikatörténet, kulturális transferek, a nemzetközi poétikai és tematikai irányzatok recepciója. Kassák Lajos nemzetközi avantgárd hálózata.

Irodalomelméleti Osztály – Műfaj- és fordításelmélet, narratológia, tropológia, az irodalomtörténet-írás módszertani problémái.

Közép- és Kelet-európai Osztály – Az orosz és a német nyelvterület közötti népek irodalmának és kultúrájának összehasonlító elemzése.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézet tekintélyes nemzetközi kapcsolati hálót, hatékony munkakapcsolatokat és tudományos csereprogramokat alakított ki az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Svájc, Olaszország, Lengyelország, Szlovákia, Csehország, Horvátország, Szerbia, Bulgária, Oroszország, Románia, Vietnam és Kína bölcsészettudományi intézményeivel. Rendszeresen fogad akadémiai intézetekhez, egyetemekhez, kutatóközpontokhoz vagy könyvtárakhoz kötődő külföldi szakértőket, hogy előadást tartsanak, vagy hogy lefektessék a jövőbeli együttműködés alapjait. Például a kora újkor kutatása területén 1970 óta megszakítatlanul, minden évben sorra kerül a tudományterület hazai és nemzetközi kutatóinak éves nagykonferenciája.

Tudástárak / adatbázisok

<https://szovegtar.iti.mta.hu> – A nemzeti klasszikusok életműveiből és a magyar irodalomtörténet egyes korszakainak meghatározó szövegeiből készített, korábban papírkidrásban megjelent kritikai kiadások teljes korpuszát teszi közzé kereshető és letölthető PDF formátumban, korlátozás nélkül. Jelenleg 364 kötet, bennük több mint 241 ezer szövegoldal érhető el.

<http://digiphil.hu> – Feladata a kritikai kiadások adatbázissá fejlesztése. A korábbi nyomtatott kiadások feldolgozása mellett virtuális kutatókörnyezettel, névtérrel és bibliográfiai adatbázissal támogatja a born digital kiadások létrehozását. A kritikai kiadások, a kéziratok és a bibliográfiai adatok közös szemantikai hálóba szerveződnek, ami Magyarországon unikális, kezdeményező fejlesztés.

<http://www.iti.mta.hu/mib> – Az intézet bibliográfiai portálja a legjelentősebb hazai irodalomtudományi szakadatbázis. A portál egyrészt digitalizálja a magyar irodalomtörténet bibliográfiája című, korábban az intézet által tíz kötetben kiadott kézikönyvet. Másrészt itt épül a kurrens magyar irodalomtudományi bibliográfia.

<http://www.reciti.hu> – Az intézet tulajdonában áll a Reciti internetes recenziós fórum és nonprofit, nyílt hozzáférésű kiadó. A portál 2009-ben kezdte meg nyílt hozzáférésű publikációs tevékenységét a Creative Commons licenc alapján, amely a legkiterjedtebb jogokat biztosítja a felhasználóknak. Így példát mutat a tudományos eredmények fejlett technológiákkal történő, szabad megosztására. A Reciti gondozásában már mintegy 140 kötet jelent meg, köztük az intézet rangos könyvsorozatainak újabb kötetei. Minden kötet szabadon letölthető PDF formátumban.

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet

HUN
REN

MTA
Kiváló
Kutatóhely

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.
Telefon: +36 1 224 6799
E-mail: mi.titkarsag@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://mi.abtk.hu>

Igazgatóság

Mikó Árpád
igazgató

Székely Miklós
igazgatóhelyettes

Árvai-Józsa Kitty
tudományos titkár

Bevezetés

Az intézet a Magyar Tudományos Akadémián belül 1969-ben jött létre, eredetileg Művészettörténeti Kutató Csoport néven. Előzménye az addig a Művelődésügyi Minisztérium által működtetett Művészettörténeti Dokumentációs Központ volt, amelyet az MTA teljes körű dokumentációs gyűjtemény kialakításának kötelezettségével vett át. Ennek jegyében a minisztérium által átadott Levéltári Regeszta-gyűjtemény, Pecsétmásolat-gyűjtemény, Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény, valamint Adattár kiegészült egy szakkönyvtárral és egy Fényképtárral. 1991-ben az intézmény neve MTA Művészettörténeti Kutatóintézetre változott. Az akadémiai intézethálózat megújításának keretében 2012. január 1-jétől egy nagyobb egységbe beolvadva a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intéze-

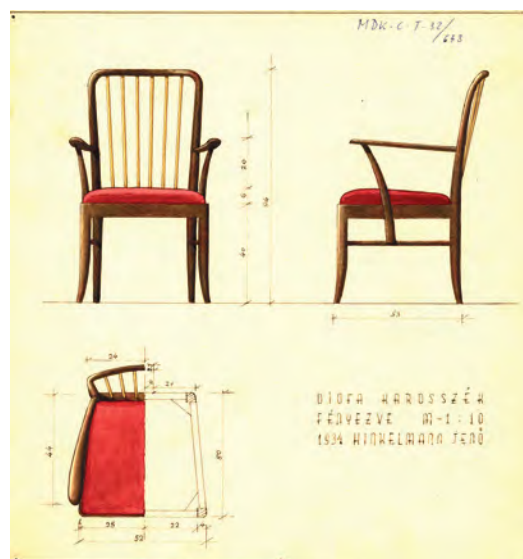

teként működik, a régi osztálystruktúra helyett kutatócsoportok köré szervezett kutatási programokkal.

Az intézet a magyarországi, illetve magyar művészet történetének, forrásainak, emléanyagának és elméletének kutatásával foglalkozik. Tevékenységeit közfeladatként végzi, korszerű kutatási módszerek alkalmazásával, a hazai és nemzetközi szabványoknak megfelelően. Munkatársai rendszeresen részt vesznek hazai és nemzetközi kiállítások rendezésében. Az intézet főbb kutatási témái közé tartoznak: a magyarországi kulturális örökségvédelem, a magyarországi művészet és építészet forrásai, valamint a művészetelmélet. Az intézet alapvető feladata e területek kutatása, szakszerű archiválása és a témával kapcsolatos dokumentumok és források publikálása. A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont intézeteinek új struktúrája lehetővé teszi interdiszciplináris kutatási projekteknél való együttműködést a HUN-REN BTK többi intézményével, valamint egyéb hazai és nemzetközi tudományos szervezetekkel is. A kutatási projektek és tudományos események szervezésén túl a három legjelentősebb magyar művészettörténeti folyóirat (Ars Hungarica, Művészettörténeti Értesítő és Acta Historiae Artium) szerkesztőbizottságának vezetői is az intézet munkatársai. Az intézmény speciális feladatai közé tartozik az MTA Pszichiátriai Művészeti Gyűjtemény működtetése és az MTA Művészeti Gyűjtemény tudományos vezetése is.

Kutatási osztályok

- ▶ Régi Magyarországi Művészeti Osztály,
- ▶ 19. Századi Építészeti és Képzőművészeti Osztály,
- ▶ 20. Századi Művészeti és Tudománytörténeti Osztály.

Pályázati alapú kutatási projektek 2017–2023

- ▶ Udvari kultúra és hatalmi reprezentáció a késő középkori és kora újkori Magyarországon,
- ▶ A reneszánsz művészet Magyarországon,
- ▶ Az 1526. évi mohácsi csata 16–19. századi képzőművészeti recepciója,
- ▶ A magyar művészet a 19. században.

Gyűjtemények

- ▶ Weboldal: <http://adattar.mi.abtk.hu/>

• Adattár

<http://adattar.mi.abtk.hu/hu/> –

A gyűjtemény a magyar és magyarországi művészettel, illetve művészettörténettel kapcsolatos dokumentumokat őriz a 19. és 20. századból, valamint egyes levéltári anyagok és régi folyóiratok regesztáit. Az Adattárban főképp írásos anyagok találhatóak, kisebb mennyiségben szerepelnek grafikai lapok, építészeti tervlapok, fényképek és képeslapok.

• Lexikongyűjtemény

<http://lexikoncedulak.mi.abtk.hu/> –

A gyűjtemény magyar, illetve Magyarországon működő művészekről tartalmaz életrajzi és bibliográfiai adatokat, illetve kivágott cikkeket és aprónyomtatványokat. A gyűjtemény alapját Szentiványi Gyula cédula- és aprónyomtatvány-gyűjteménye alkotja, amely eredetileg a Magyar képzőművészek lexikona című kiadványhoz készült. A Szendrei János és Szentiványi Gyula nevével jelzett sorozat első kötete 1915-ben jelent meg, további darabjait azonban nem adták ki. Az adatgyűjtést a Művészettörténeti Dokumentációs Központ folytatta, majd 1969-től a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató

Csoportja, illetve annak jogutódjai. Napjainkra a dokumentumgyűjtemény több millió tételt tesz ki.

- **Levéltári regesztagyűjtemény**

<http://regesta.mi.abtk.hu/> – A Művészettörténeti Kutatóintézet Levéltári Regesztagyűjteménye a művészettörténeti szempontból fontosnak ítélt, illetve a művészettörténet számára hasznosítható adatokat gyűjti. A regeszták a feldolgozott levéltári anyag jelzetének feltüntetésével rövid tartalmi kivonatot adnak a művészettörténeti vonatkozású iratokról. Az egyes levéltári egységek anyagából készült cédulák összetartozó sorozatokat alkotnak, amelyekben a cédulák az eredeti levéltári anyag rendjében helyezkednek el. A cédulasorozatokat gyűjteményünkben az eredeti anyagot őrző levéltárak és egyéb intézmények szerinti csoportokban helyezkednek el, jelentős részük hely- és személynévmutatóval kutatható. A Levéltári Regesztagyűjtemény gyarapodása lezárult, 2012–2017 között került sor a terjedelmes anyag rendszerezésére és digitalizálására. A digitalizálási munka eredményeként a teljes állomány elérhető online.

- **Fényképtár**

<http://fototar.mi.abtk.hu/hu/kereses> – A Fényképtár idő- és földrajzi határ nélkül gyűjti a magyar, a magyar vonatkozású, művészettörténeti szempontból jelentős műtárgyakról, művészekről, épületekről készült felvételeket. Az Analóg Gyűjtemény 1955 és 2003 között jött létre. A több mint fél évszázaddal ezelőtt létrejött Fényképtár az intézet kutatási és publikálási tevékenységét tükrözi. A gyűjtemény jelenleg mintegy 80 ezer darab felvételt számlál, amelyet teljes egészében digitalizáltak, így mindenki számára elérhető online.

Nemzetközi együttműködések

Az intézet tagja a RIHA-nak (The International Association of Research Institutes in the History of Art).

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézet

HUN
REN

MTA
Kiváló
Kutatóhely

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.
Telefon: +36 1 224 6782
E-mail: nti.titkarsag@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://nti.abtk.hu>

Igazgatóság

Balogh Balázs
igazgató

Borsos Balázs
igazgatóhelyettes

Vargha Katalin
tudományos titkár

Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia által 1967-ben alapított Néprajztudományi Intézet Magyarország legjelentősebb, vezető szaktudományos műhelye, amely az etnográfia, a folklorisztika, a történeti néprajz, az etnológia, az antropológia és etnoökológia területén számos témában végez kiemelkedő szintű jelenkutató, történeti és összehasonlító vizsgálatokat az országban, a régióban és Európán kívüli területeken.

Jelenleg az intézet a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont részeként működik. Szakterületének központi intézményeként tág kapcsolatrendszerrel rendelkezik, számos hazai és külföldi kutatóhellyel, múzeummal, tanszékkal működik együtt, kezdeményez közös projekteket. Munkatársai meghatározó részt vállalnak a hazai néprajztudomány működtetésében, a szakmai testületek irányításában, a tudományos minősítésben. Kézikönyvei, könyvsorozatai, rendszeresen megjelenő évkönyve, az *Ethno-Lore*, valamint tudományos rendezvényei teret adnak az új kutatási eredmények megvitatásának és közzétételének. Az *Acta Ethnographica Hungarica* angol nyelvű akadémiai folyóirat szerkesztőségi munkálatait is az intézet munkatársai végzik.

A néprajztudomány tág társadalmi bázissal rendelkezik, alkalmazott haszna számos területen megmutatkozik. Kiemelkedő szerepe van a helyi értékek felmutatásában, a regionális és lokális kulturális örökség meghatározásában, a nemzeti kultúra és identitás formálásában, a globalizációs folyamatok helyi hatásainak megértésében, a transzkulturális kommunikáció elősegítésében, a helyi hangok „megszóltatásában”, a lokális, valamint a kulturális és ökológiai sokszínűség megőrzését célzó törekvések és revival mozgalmak tudásbázisának megteremtésében. Az intézet munkatársainak ismeretterjesztő, szakértői és disszeminációs tevékenysége kimagasló. Számos grémium, kuratórium, bizottság tagjaként, kiállítások kurátoraként, helyi kezdeményezések szakértőjeként biztosítják tudásuk társadalmi hasznosulását.

Kutatási területek / kutatócsoportok

- ▶ Társadalomnéprajzi Osztály,
- ▶ Történeti Néprajzi Osztály,
- ▶ Folklór Osztály,
- ▶ Etnológiai Osztály,
- ▶ Adattár és Könyvtár.

Kiemelt kutatási eredmények és projektek

Lokalitás a globális változások hálózatában. Az ökológiai antropológia mint közvetítő a helyi közösségek és a globális változások között a Kárpát-medencében (2020–2025). Az Etnoökológia Lendület Kutatócsoport természet- és társadalomtudományok képviselőit fogja össze annak érdekében, hogy megvizsgálják a Kárpát-medence vidéki társadalmait, az ott élő emberek természeti környezethez fűződő sokszínű kapcsolatát, hagyományos ökológiai tudását. Céljuk, hogy a helyi közösségekkel együtt gondolkodva, a helyi ökológiai tudást és a tudományos megismerés eredményeit egyesítve alakítsanak ki olyan tájhasználati formákat, amelyek segíthetik a lokális közösség és a természeti környezet fenntartható, az ökológia, társadalmi, politikai változások hatásaira is megfelelő módon reagáló komplex társadalmi-ökológiai rendszereinek létrejöttét.

Védett területek a szlovén–magyar határ mentén: az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai (2017–2023). A Szlovén Tudományos Akadémia Néprajzi Intézetének munkatársaival közös kutatási program keretében a szlovén–magyar határtérségben elhelyezkedő nemzeti parkok társadalmi életének, a helyi gazdálkodók gazdasági lehetőségeinek, illetve a határ jelentette kihívásokat és esélyeket befolyásoló tényezők vizsgálata valósult meg.

A gyermek-közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek (2018–2024). A kortárs magyar gyermekétkeztetéssel foglalkozó alkalmazott néprajzi kutatás levéltári forrásokon alapuló történeti háttérelmzésekkel egészül ki. A kutatás a gyermek-közétkeztetés témakörét a néprajzi táplálkozáskultúra-kutatás szemléletével (étkezési szokások, hagyomány és újjítás; étrendek, ismeretátadás-szocializáció, fenntarthatóság), az oktatás és a táplálkozás-egészségügy felől közelíti meg.

Etnológiai hagyatékok feltárása. A témához kapcsolódó számos projekt az alábbi kérdésekre keres választ. Milyen kimutatható hatást gyakoroltak az európai és a regionális tudományos áramlatok a hazai etnológia fejlődésére? Melyek a magyar

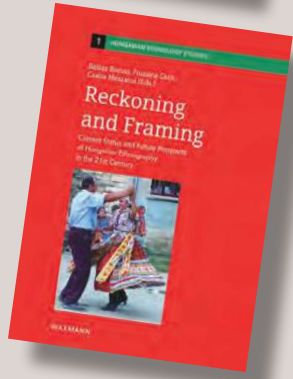
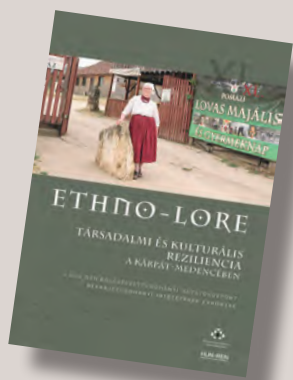
nyelvű etnológiai vizsgálatok sajátos vonásai, miképp járulhatnak hozzá az európai kutatási hagyományokhoz? Ez a sajátosan magyar értelmezési keret milyen hatással van a saját kultúrát kutató etnográfia formálódására Magyarországon?

Néphit, népi vallás, mentalitás, 16–21. század: digitális adatbázisok, enciklopedikus összefoglalások (2020–2024). Az interdiszciplináris projekt célja a vallási élet változásainak vizsgálata, a felvilágosodás korától a modern kori falusi közösségekben végbement szekularizációs, modernizációs folyamatokig. A párhuzamosan végzett történeti és jelenkutatások fő közös témái a szentkultusz, boszorkányság, demonológia, valamint a szakrális kommunikáció és a halottkultusz. Fontos feladat a korábban létrehozott történeti, illetve jelenkori digitális adatbázisok tematikus bővítése, technikai továbbfejlesztése, valamint az adatbázisok publikussá tétele és bekapcsolása a nemzetközi kutatásba.

Örökségképzés, kulturális emlékezet, identitás (2021–2023). A kortárs lokalitásokban (falusi és városi környezetekben) zajló modellértékű kutatások során munkatársaink célja az volt, hogy a népi kultúráról való gondolkodás történeti és recens irányzatait, a helyi kultúra értelmezésének módjait, felhasználásának alakzatait tekintsék át.

Társadalmi és kulturális reziliencia a Kárpát-medencében (2021–2023). A kutatók a néprajzi módszerek eszköztárával több kistérségben vizsgálták a társadalmi és kulturális rugalmasságot és ellenálló képességet. A projekt célja a folytonosság és átalakulás mozgatórugóinak és dinamikájának megértése volt, a nagyfokú stresszhelyzetre adott válságkezelési magatartás nagyobb rendszerekre vonatkozóan és kisebb egységek, kisközösségek, családok, háztartások és egyének szintjén is feltárára és elemzésre került. A globalizáció felgyorsulása, a klímaváltozás, a gazdasági válságok és nemzetközi egészségügyi krízisek folyamatosan újrarajzolják a korábbi társadalomszerveződési mintákat, amely hatásokra a közösségeknek reziliens módon szükséges reagálniuk egyensúlyi állapotuk fenntartása érdekében.

A Néprajztudományi Intézet az alapkutatások központi műhelyeként kezdetektől fogva központi feladatvállalásának tekinti a tudományszak összefoglaló munkáinak létrehozását: *Magyar Néprajzi Lexikon (1977–1982)*, *Magyar Néprajzi Atlasz (1987–1992)*, *Magyar Néprajz* nyolc kötetben (1988–2011). Az intézet további kézikönyvek kiadását tervezi a következő években. A Folklór Osztály munkatársai a *Magyar Népköltészeti Lexikon* összeállításán dolgoznak, céljuk a folklorisztika alapvető fogalmainak újraértelmezése a 21. század elején.

15-16 October, 2020

HERITAGE MAKING
TEMPORARY DESIGN

Budapest, Hungary

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet

HUN
REN

MTA
Kiváló
Kutatóhely

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.
Telefon: +36 1 224 6700/522, +36 1 356 4567
E-mail: ri.titkarsag@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://ri.abtk.hu>

Igazgatóság

Kulcsár Gabriella
igazgató

Zatykó Csilla
igazgatóhelyettes

Masek Zsófia
tudományos titkár

Bevezetés

A HUN-REN BTK Régészeti Intézet a magyarországi régészettudomány egyik vezető intézménye. Kutatóintézetként fontos célja a hazai és nemzetközi együttműködésben végzett kutatások, kutatócsoportok létrehozása; közhasznú feladata a régészettudomány és az örökségvédelem tudományos stratégiai kérdéseinek összehangolása, módszertanilag új megoldások alkalmazása, a tudományos eredmények széles körű közvetítése. Kutatási súlypontjai jelenleg a Kárpát-medence elmúlt nyolcezer éve történetének vizsgálata során az élelmiszer-termelő földművelő közösségek kialakulásától egészen a kora újkorig terjednek, kitekintéssel a szomszédos és a távolabbi földrajzi régiókra is. Ezeken belül folyamatosan bővül egy-egy régió, nemzetközi jelentőségű lelőhely széles módszertani alapú feldolgozása archeometriai, biorégészeti vizsgálatok alkalmazásával, környezetrégészeti, település-

hálózati és régészeti topográfiai módszerek bevonásával. A komplex háttérű kutatások mellett hosszú távú stratégiai cél a kutatási adatok nyilvántartásának adatbázis-alapú fejlesztése és elemzése, valamint a modern topográfiai módszertan bővítése új technológiák adaptálásával és régészeti-örökségvédelmi irányú fejlesztésével.

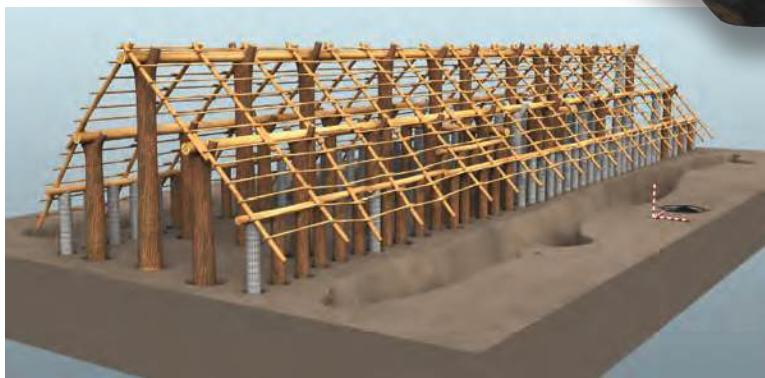
Kutatási területek / Kutatási témák

- ▶ Ősrégészeti Osztály,
- ▶ Történelmi Korok Régészete Osztály,
- ▶ Régészeti Örökség és Módszertan Osztály,
- ▶ Az Adattár és Könyvtár nyilvános gyűjteményként szolgál.

A Régészeti Intézet kutatásai két átfogó témakörön belül öt kutatási súlyponthoz kapcsolódnak: (1) *Krízisek, fordulópontok, túlélési stratégiák az elmúlt 12 ezer évben – Évezredek válasza a környezeti és társadalmi kihívásokra, valamint a (2) Digitális adatok integrációja* – Kutatási erőforrások hasznosítása és a „Magyarország Digitális Régészeti Atlasza” vállalkozás fejlesztése.

Korai földművelő társadalmak kialakulása és megszilárdulása: a neolitizáció folyamata a Kr. e. 6–5. évezredi Kárpát-medencében – A Délkelet- és Közép-Európa érintkezési zónáját jelentő régió neolitikus lelőhelyeinek sokrétű kutatása régóta a Régészeti Intézet kiemelt kutatási területe. Fő kérdései az emberiség történetének egyik alapvető fordulópontjára vonatkoznak: a termelőgazdálkodást folytató közösségek megjelenése, a letelepült életmód, a településhálózat, a mezőgazdaság és az ezekkel párhuzamosan, alapjaiban átalakuló szociális struktúrák, továbbá a környezet és a humán csoportok átalakult viszonyrendszerei. A korábbi terepmunkák és újabb ásások adatsorainak mikroregionális kutatások eredményeivel való integrálása az egykori társadalmi viszonyok modellezésének új szintjét teszi lehetővé. A folyamatban lévő kutatások módszertani kísérletként is szolgálnak az-

zal a céllal, hogy a korábbi településhálózati modelleket összhangba hozzák a jelenlegi, folyamatosan fejlődő kutatási területek, így az abszolút kronológia és az archeogenetika eredményeivel. A kutatási projektek számos nemzeti és nemzetközi együttműködési hálózaton keresztül valósulnak meg, különböző hazai és nemzetközi kutatási pályázatok (DFG, ERC, NKFI) finanszírozásában.

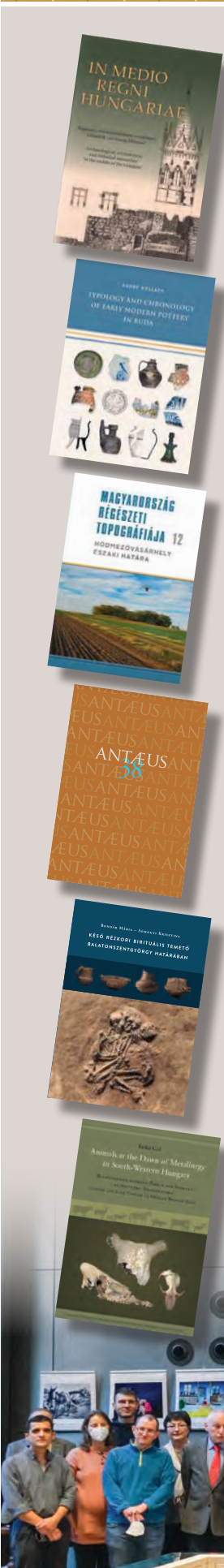
A késő rézkor és bronzkor társadalmi-gazdasági stratégiái a Kárpát-medencében (Kr. e. 4–2. évezred) – A késő rézkor és a bronzkor társadalmi-gazdasági átalakulásainak komplex vizsgálata. Ez az időszak jelentős lépcsőfokot jelent a politikai berendezkedések evolúciójában is – a társadalmilag alig differenciált egalitárius közösségek és a legkorábbi államok kialakulása közötti fejlődési sorban –, hiszen ekkoriban jelenik meg a főnöki társadalom, a társadalmi egyenlőség intézményesülése. E korszak fontos a későbbi történeti folyamatok megértésében, ekkor alapozódik meg a mai Európa genetikai képe. A 21. századi kutatás egyik legnagyobb kihívása a nagy és összetett tudományos adathalmazok (big data) tárolása, értelmezése. Ezekre az új irányokra adott válaszként jött létre az MTA–BTK Lendület Bázis Kutatócsoport (2023–2028), amely a korábbi sikeres Lendület Mobilitás kutatási projekt (2015–2022) folytatása. Célja a korszak már meglévő régészeti, bioarcheológiai, archeometriai, kronológiai és településhálózati adatainak rögzítése és bővítése. Az információk digitális adattárban való megőrzése lehetővé teszi az adathalmazok új és innovatív módon történő elemzését, értelmezését és modellezését, valamint új kutatási kérdések megfogalmazását. Ez kitűnő alapot jelenthet a korszak új szinergiában való kutatásához és elvezethet egy nemzetközi kutatási program (ERC) sikeres megvalósításához.

Két világ határán: Róma és a nagy népvándorlás népei – A Kr. u. I. évezred nagy történelmi, kulturális és társadalmi folyamatainak a vizsgálata, melyek során a római világrend átalakulásával létrejött a kora középkori Európa. Ennek érdekében a kutatások célja a Kárpát-medencében a korai magyarság 9. század végi megérkezete előtti évszázadok során lezajlott történelmi, kulturális és gazdasági folyamat részletes, a korszak tágabb társadalmi-kulturális közegébe integrált vizsgálata a szarmata időszaktól a Hun Birodalmon, a Gepida Királyságon és az Avar Kaganátuson keresztül egészen a Karoling Pannoniáig. A kutatás elsősorban azokra a nagy történelmi és kulturális változásokra összpontosít, amelyek döntő hatást gyakoroltak a térség lakosságának életére, illetve olyan jelenségek – köztük a kereszténység jelenléte – elemzését állítja a középpontba, amelyek a stabilitáshoz és kulturális önazonosság fenntartásához járultak hozzá.

Központ és hátság: kolostorok, várak, települések a középkori Kárpát-medencében – A különböző korok vallási, gazdasági, hatalmi és kulturális központjainak tanulmányozása nem lehet teljes hátságuk szélesebb kontextusának megértése nélkül. A kutatócsoport a centrális helyek és tágabb környezetük közti dinamikus kapcsolatrendszer tárja fel a Medium Regni kolostorainak komplex kutatásával, valamint a dunántúli váruadalomak, illetve a regionális településhálózatok táji kitekintésű vizsgálatával. A kutatásba bevont széles módszertani eszköztár magában foglalja a történelmi források értékelését, a hagyományos és roncsolásmentes régészeti technikák alkalmazását, valamint a természettudományok számos analitikus eljárásának integrálását.

Kutatási erőforrások hasznosítása a Kárpát-medence mikro- és makrotörténelmi összefüggéseinek feltárásában – A Kárpát-medence elmúlt évezredeinek mikro- és makrotörténelmi folyamatait vizsgálják oly módon, hogy a különböző kutatási projektek eredményeit egy koherens keretbe integrálják. A cél egy fenntartható modell kialakítása, amely a kutatási adatokat digitálisan megőrzi, megosztja és elemzi. Ennek érdekében az archivált és frissen létrehozott adathalmazokat egy központi adatcsomópontban egyesítik, majd ezeket megfelelő vizualizációval kiegészítve értelmezik. Ez a stratégiai projekt a „Magyarország Digitális Régészeti Atlasza” kezdeményezés kezdeti lépéseit is magában foglalja.

A Régészeti Intézet kutatói eredményeiket monográfiákban, folyóiratcikkekben és szerkesztett kötetekben publikálják magyar és idegen nyelven. Emellett az intézet évente megjelenő, lektorált folyóirata, az Antaeus és a Hereditas Archaeologica Hungariae című sorozat magas színvonalú tudományos ismereteket közöl a szélesebb közönség számára is elérhető módon. A tudásátadás egyik létfontosságú eleme az oktatás, így hosszú évek óta jelentős hagyománya van a felsőoktatásban való aktív részvételnek is. Az új eredményeket nyilvános előadásokon, kiállításokon és média-megjelenések révén ismerhetik meg az érdeklődők.

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet

HUN
REN

MTA
Kiváló
Kutatóhely

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.
Telefon: +36 1 224 6755
E-mail: tti.titkarsag@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://tti.abtk.hu>

Igazgatóság

Molnár Antal
igazgató

Fejérdy András
igazgatóhelyettes

Mihalik Béla Vilmos
tudományos titkár

Bevezetés

A HUN-REN BTK Történettudományi Intézet hagyományainál, eddigi tudományos és tudomány-szervezői teljesítményénél fogva a magyarországi és a magyar nyelvű történettudomány vezető intézménye. Fő feladatának a magyar társadalom és állam történetével kapcsolatos alapkutatások végzését, kézikönyvek (különösen forráskiadások) és összefoglaló művek készítését, az eredmények szakszerű publikálását és széles körben való terjesztését, a szakma nemzetközi intézményeivel való kapcsolattartást, a magyar történészek nemzetközi szereplésének összefogását, valamint a magyarországi közgondolkodás formálását tekinti. Ehhez biztosítja a kutatási és szervezeti infrastruktúrát, beleértve magyar és idegen nyelvű folyóiratok (Történelmi Szemle, Világtörténet, Hungarian Histo-

rical Review) és könyvsorozatok (Magyar Történelmi Emlékek), továbbá különböző intézeti fórumok (előadások, műhelybeszélgetések, fiatal kutatók fóruma, kutatási beszámolók, műhelyviták, könyvbemutatók, konferenciák) fenntartását. Az intézet helyet ad a magyarországi történettudomány más központi intézményeinek (MTA Történettudományi Bizottsága, Magyar Történelmi Társulat), és biztosítja az ország legfontosabb történészfolyóírata, a Századok működésének infrastrukturális és személyi hátterét.

Kutatási területek

- ▶ Középkori Osztály,
- ▶ Kora Újkori Osztály,
- ▶ Újkori Osztály,
- ▶ Horthy-korszak Osztály,
- ▶ Jelenkortörténet Osztály,
- ▶ Egyháztörténeti Osztály,
- ▶ Délkelet-Európa Története Osztály,
- ▶ Vidéktörténeti Osztály,
- ▶ Turkológiai Osztály.

Az Európai Kutatási Tanács által támogatott projektek:

ERC SOVEREIGNTY (2022) Negotiating Sovereignty: Challenges of secularism and Nation Building in Central Eastern Europe since 1780

<https://sovereignty.abtk.hu/>,

ERC SMALLST (2022) The Diplomacy of Small States in Early Modern South-eastern Europe

<https://smallstates.org/>,

HORIZON 2020, COURAGE Cultural Opposition: Understanding the Cultural Heritage of Dissent in the Former Socialist Countries

<http://cultural-opposition.eu>.

MTA Lendület-kutatócsoportok

- ▶ Középkori Gazdaságtörténet Kutatócsoport,
- ▶ Szent Korona Kutatócsoport,
- ▶ Trianon 100 Kutatócsoport,
- ▶ Családtörténeti Kutatócsoport,

▶ Tíz Generáció Kutatócsoport,
 ▶ WORK – Munka, társadalom és politika: munkahelyi kultúrák a szocializmus magyar modelljében. Az intézetben számos kutatócsoport működik a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal OTKA-pályázata támogatásával.

Levéltárak / adatbázisok

- ▶ Balkans in Numbers – <https://balkans-in-numbers.eu/>,
- ▶ Ethnic Maps of the Balkans – <https://www.balkanethnicmaps.hu/>,
- ▶ Folyóiratok archívumai,
- ▶ GISta Hungarorum – <https://gistory.hu/g/hu/gistory/index>,
- ▶ Nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában – <https://archives.hungaricana.hu/hu/urberi/>,
- ▶ Széchenyi István levelezése – <https://szechenyilevelezes.abtk.hu/>,
- ▶ Történeti térképek adatbázisa – <https://tti.abtk.hu/terkepek>,
- ▶ Tudás, tájkép, nemzet és birodalom – Environmental history – <https://environmentalhistory.hu/>,
- ▶ Tudósportál – <https://www.tudosportal.hu/>.

Nemzetközi jelenlét

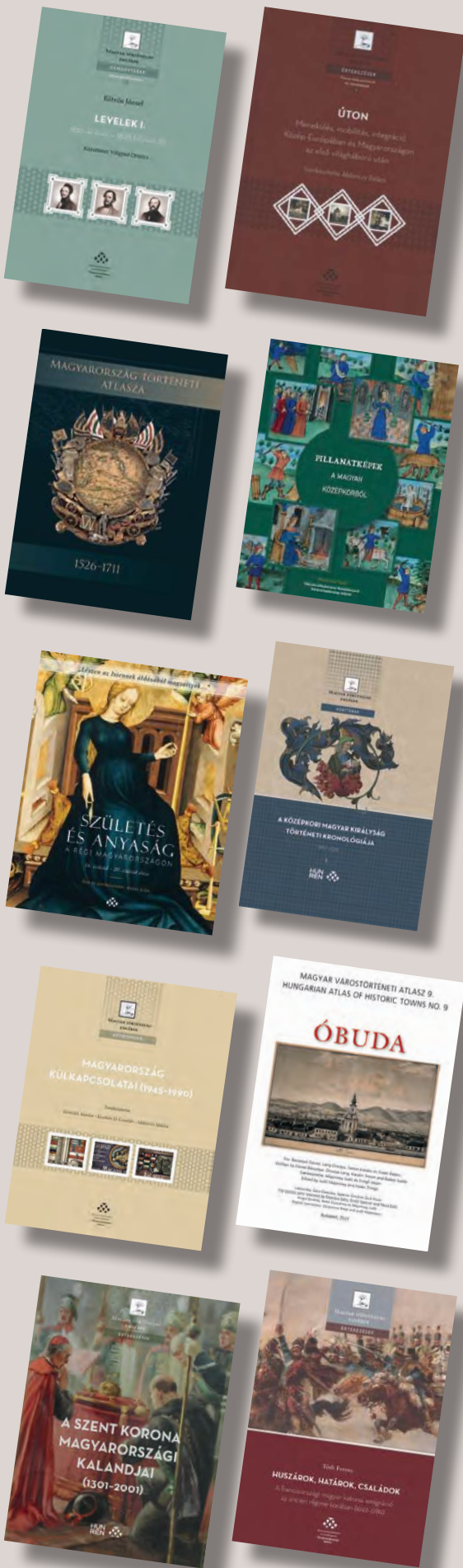
Az intézet főbb külföldi partnerintézményei közé tartoznak az albán, amerikai, bolgár, brit, cseh, észak-macedón, francia, horvát, izraeli, japán, kínai, lengyel, német, olasz, osztrák, román, spanyol, szerb, szlovák és török kutatóintézetek. Az intézet szervezi az MTA számos kétoldalú történelemszövetségének (magyar–bolgár, magyar–szerb, magyar–szlovák, magyar–török, magyar–ukrán) üléseit.

Molnár Antal, a HUN-REN BTK Történettudományi Intézet igazgatója a Történettudományok Pápai Bizottságának (Pontificio Comitato di Scienze Storiche) tagja.

Munkatársaink számos tudományos és szervezőbizottságban (European Science Foundation, European Network of Remembrance and Solidarity, Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa in Leipzig, the Romanian Research Council), kuratóriumban, hazai és nemzetközi projektben és kulturális vállalkozásban (lexikonok, tankönyvek, összefoglaló művek megvalósításában stb.) vesznek részt, és közülük sokan oktatnak hazai és külföldi egyetemeken is. Kutatóink több rangos nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának tagjai (például: Austrian History Yearbook, Journal of Modern History, Journal of Contemporary History, Archivum Ottomanicum, Časopis Matice moravske, Dimensioni e Problemi della Ricerca Storica, Ekonomska i ekohistorija, Review of Croatian History, Journal of Turkish Studies, Podravina, Scrinia Slavonica, Ungarn Jahrbuch, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti, Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zeitschrift für Internationale Freimaurerforschung).

Az intézeti kutatások vezérelvei: szakszerűség, regionális (közép-európai) szemlélet, a rokon szakmákkal és a Kárpát-medence térségét vizsgáló hazai és külföldi intézményekkel való szoros együttműködés, az egyetemes történetírás eredményeire történő folyamatos reflexió, a magyar történeti témák európai és egyetemes történeti összefüggésekbe ágyazott vizsgálata, valamint a magyar társadalmat érdeklő történeti kérdések megválaszolása a legkorszerűbb eszközök felhasználásával.

Az intézet saját kiadóval rendelkezik, de tagjainak könyveit olyan neves külföldi kiadók is megjelentetik, mint a Brill, Böhlau, Catholic University of America Press, CEU Press, Indiana University Press, Routledge, Viella és a Wallstein.

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet

HUN
REN

Kapcsolat

Cím: 1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 7.

Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.

Telefon: +36 1 214 6770

E-mail: zti@abtk.hun-ren.hu

Honlap: <https://zti.hu/index.php>

MTA
Kiváló
Kutatóhely

Igazgatóság

Richter Pál

igazgató

Kim Katalin

igazgatóhelyettes

Papp Ágnes

tudományos titkár

Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia 1974-ben egyesítette korábban széttagolt zenetudományi és népzene-kutatási tevékenységét, és létrehozta a Zenetudományi Intézetet. Tíz évvel később, 1984-ben a Zenetudományi Intézet, amely korábban a budapesti Várnegyed több épületében működött, az Erdődy-Hatvany-palotában kapott új helyet, ahol 1985-ben Zenetörténeti Múzeummal bővült.

A Zenetudományi Intézet tevékenysége a Kodály Zoltánig és Szabolcsi Bencéig visszanyúló módszertani hagyományok jegyében komplex módon ötvözi a műzenei, népzenei és néptánc-történeti kutatásokat. A kutatás a filológiai tudományok módszertanához igazodik, és elsősorban a források gyűjtésére, feldolgozására, értékelésére és terjesztésére irányul. Az intézet egyik kiemelt, jelentős kapacitásokat lekötő, publikációban csak közvetetten megjelenő eredményeket hozó feladata elsődleges forrásgyűjteményeinek gyarapítása, őrzése, állományvédelme és információhordozóinak folyamatos korszerűsítése.

A gyűjtemények és a velük párhuzamosan kidolgozott kutatási projektek alapvetően meghatározzák az intézet fő kutatási feladatait. Ezek: a régi zenetörténet, elsősorban a középkori és kora újkori liturgikus egyszólamúság, digitális fragmentológia és zenei paleográfia kutatása; a 16–21. századi magyar zenetörténet tanulmányozása; Bartók-kutatás; Magyarország és a környező országok népzenejének gyűjtése, archiválása, osztályozása és kiadása; a magyar néptánc kutatása és publikálása; zenei muzeológia és ikonográfia, valamint a *Studia Musicologica* nemzetközi zenetudományi folyóirat szerkesztése.

Kutatási területek

- ▶ 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum,
- ▶ Bartók Archívum,
- ▶ Magyar Zenetörténeti Osztály,
- ▶ Népzene- és Néptánc-kutató Osztály és Archívum,
- ▶ Régi Zenetörténeti Osztály,
- ▶ Zenetörténeti Múzeum,
- ▶ Zenetudományi Szakkönyvtár.

Gyűjtemények

- ▶ Bartók Archívum (eredeti zenei kéziratok, előadások kéziratjai, levelek, koncertműsorok, könyvtár és kottatár),
- ▶ 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum (eredeti zenei kéziratok, írott dokumentumok, fényképek, hangfelvételek),
- ▶ Népzenei hanggyűjtemény (kb. 18 500 óra),
- ▶ Népzenei lejegyzések gyűjteménye (kb. 250 ezer lap),
- ▶ Néptánc Archívum (400 ezer m filmfelvétel),
- ▶ Magyar és közép-európai gregorián dallamkatalógusa,
- ▶ CAO-ECE (Corpus Antiphonarium Officii – Ecclesiarum Centralis Europae),
- ▶ Magyar Zenetörténelmi Adattár,
- ▶ 18–19. századi forrásgyűjtemény (kottás és levéltári anyagok eredeti és másolt alakban),
- ▶ Zenetörténelmi Múzeum (hangszerek, dokumentumok, műalkotások).

Adatbázisok

Honlapok:

<https://zti.hu/index.php/hu/adatbázisok>

<https://bartok.zti.hu/en>

<http://vujicsics.zti.hu/en>

<http://stylehongrois.zti.hu/index.php/en>

<https://neptanctudastar.abtk.hu/en>

<https://ldzf.zti.hu>

Nemzetközi jelenlét

A kutatók aktívan részt vesznek a nemzetközi szervezetek munkájában; azok bizottságaiban töltenek be posztokat. Ezek közé tartozik a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (IMS), a Hagyományos Zene és Tánc Nemzetközi Tanácsa (ICTM), a

Nemzetközi Tánctanács (CID), a Laban Kinetográfia Nemzetközi Tanácsa (ICKL).

Az intézet évente szervez nemzetközi konferenciákat különböző témákban; magyar zeneszerzőkről, mint Bartók, Kodály, Dohnányi, Erkel, Liszt, Goldmark és Ligeti, valamint a népzene- és néptánckutatás kérdéseiről.

Projektek

- ▶ Bartók Béla Zeneműveinek Kritikai Összkiadása (BBCCE),
- ▶ Bartók Béla Tematikus katalógus,
- ▶ Erkel Ferenc Operák kritikai összkiadás,
- ▶ Új Liszt-Összkiadás,
- ▶ Musicalia Danubiana,
- ▶ Magyarország zenetörténete,
- ▶ Fragmenta Manuscriptorum Muscialium Hungariae Mediaevalis,
- ▶ Melodiarium Hungariae Medii Aevi Digitale,
- ▶ Magyar Neuma Katalógus,
- ▶ Magyar Népzene Tára.

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Moravcsik Gyula Intézet

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.
Telefon: +36 1 224 6700
E-mail: mgyi.titkarsag@abtk.hun-ren.hu
Honlap: <https://mgyi.abtk.hu>

Igazgatóság

Szovák Kornél
igazgató

Mayer Gyula
igazgatóhelyettes

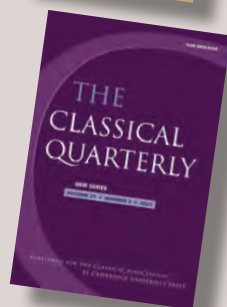
Adorjáni Zsolt
tudományos titkár

Bevezetés

A Moravcsik Gyula Intézet 2021-ben jött létre. Az újonnan alapított intézet célja, hogy feltáró kutatásokat végezzen az ókortudomány, a klasszikus filológia, a bizantinológia, a középkori filológia, valamint a modern világi és egyházi latin nyelvű írásbeliség területén, a kutatási eredményeket repertóriumok, tankönyvek és online adatbázisok létrehozásával összegezze és megőrizze. Az intézet kutatási eredményeinek elsődleges publikálási formája a Daphnon című könyvsorozat, amely a tartalomtól függően több alsorozatra (monográfiák, szövegkiadások, fordítások, átfogó kötetek) tagolódik. Az intézet a hazai klasszika-kutatás és klasszika-filológia meghatározó központja kíván lenni, ennek érdekében szorosán együttműködik hazai és külföldi tudományos intézményekkel, tanszékekkel. Emellett konferenciák és műhelymunkák révén igyekeznek a tudományos eredményeket minél szélesebb körben megosztani.

Kutatási területek

- ▶ Antik Osztály,
- ▶ Repertorium Fontium Osztály,
- ▶ Humanizmuskutató Osztály,
- ▶ Hungarika Osztály,
- ▶ Görög–latin Lexikológiai Osztály.

Előadások

E törekvés jegyében indították el a Latinitas Hungarica című előadás-sorozatot a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karával közösen. Az előadás-sorozat keretében a különböző tudományos intézmények és kutatócsoportok tagjai tartanak előadást a magyarországi latin nyelvű kultúrát érintő kutatási eredményeikről. Hasonló előadás-sorozatot szervez az intézet Középkori esték címmel a Magyar Országos Levéltárral közösen. Az előadók a magyar és egyetemes középkorkutatás jeles képviselői, akiknek előadása a szélesebb közönség számára is elérhető.

Az intézet az elmúlt években rendszeresen szervezett konferenciákat is, amelyeknek anyagát önálló kötetekben adja közre. Mivel hosszú évszázadokon át az egyház volt a latin nyelvűség egyik legfontosabb őrzője, az egyházi levéltárak és könyvtárak rendkívül értékes, sokszor feldolgozatlan anyagokat tartalmaznak. Ezeknek az izgalmas forrásoknak a feltárása és a kutatási eredmények bemutatása a Scriptorium-konferenciák tárgya, amelyre legutóbb, 2023-ban, Veszprémben került sor a veszprémi érsekség támogatásával. Ugyancsak fontos konferenciasorozat a Fraknoi Akadémia, amely más intézményekkel együttműködve a magyar egyháztörténet-kutatás eredményei bemutatásának egyik legfontosabb hazai fóruma.

2022-ben emlékezett meg Magyarország a II. András király nevéhez kapcsolódó Aranybulla kiadásának 800. évfordulójáról. E jeles alkalomhoz kapcsolódóan – a Magyar Országos Levéltárral együttműködve – az intézet munkatársainak nagyszerű munkájaként magyarul és angolul is megjelent a nevezetes oklevél kritikai kiadása a szöveg történeti jelentőségét sokféle szempontból tárgyaló tanulmányok kíséretében. Elkészült továbbá egy limitált példányszámú reprezentatív kötet is, amely az Aranybulla ismert példányainak és a hozzájuk kapcsolódó okleveleknek a nemesmásolatait tartalmazza, valamint a pecsét rézből készült másolatát.

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Archeogenomikai Intézet

HUN
REN

Kapcsolat

Cím: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Postacím: 1463 Budapest, Pf. 933.

Telefon: +36 1 224 6781

E-mail: agi.titkarsag@abtk.hun-ren.hu

Honlap: <https://agi.abtk.hu>

Igazgatóság

Szécsényi-Nagy Anna

igazgató

Mende Balázs Gusztáv

igazgatóhelyettes

Szeifert Bea

tudományos titkár

Bevezetés

A HUN-REN BTK Régészeti Intézetének Archeogenetikai Laboratóriumát 2003. november 19-én adták át. A labor egy évtizeden át kutatta a magyarság etnogeneziséhez kapcsolódó kérdéseket, mely során többször átépült és megújult. 2015-től kezdve a munkacsoport áttért az újgenerációs DNS-szekvenáláson alapuló teljes mitokondriális, majd teljes sejtmagi genomi elemzésekre. 2016-ban új épületbe tervezhetett új laboratóriumot, mely infrastrukturális fejlődést és a legmodernebb

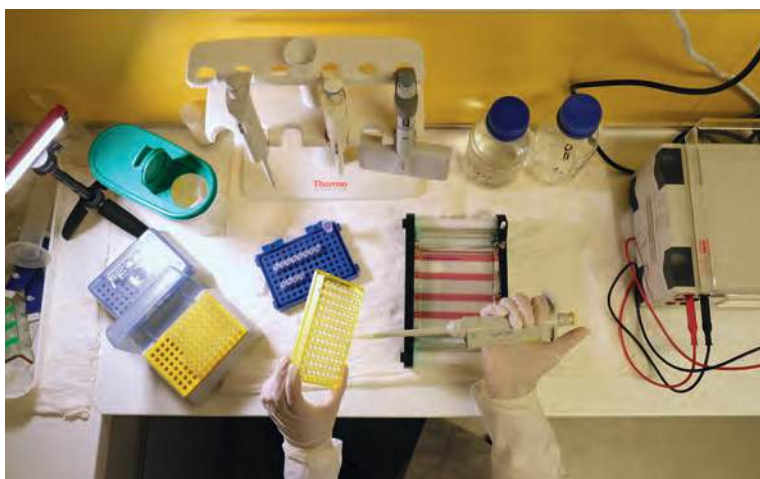
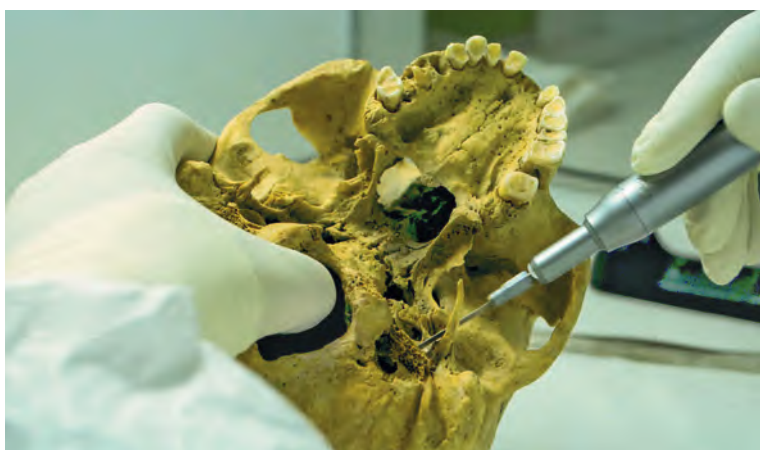
technológiák bevezetését tette lehetővé. A korábbi Archeogenetikai Laboratórium 2021 márciusában kivált az őt eredetileg kialakító Régészeti Intézetből, és önálló intézetté alakult Archeogenomikai Intézet néven. Jelenleg mintegy 16 fővel dolgozik, többségében fiatal kutatókat és labortechnikusokat alkalmazva.

A genetikai vizsgálatok jelenleg is a 2016/2017-ben a HTK K toronyban kialakított korszerű és nagy tisztaságú laboratóriumokban zajlanak. A beérkező csontokból a munkatársak steril körülmények között nyernek ki csontport, amiből a DNS-izolálás történik. A DNS-izolátumokból DNS-könyvtárakat készítenek manuális vagy robotra optimalizált módszerrel, majd helyben Illumina MiSeq készüléken újgenerációs szekvenálásnak vetik alá (NGS), amellyel a DNS nukleotidsorrendjének leolvasása lehetővé válik. A legtöbb módszer Biomek 15 pipettázó robotokra optimalizált, növelve ezzel a laboratórium mintafeldolgozó kapacitását.

Az Archeogenomikai Intézet két osztályra tagolódik: *Bioarcheológiai szolgáltató osztály* és *Archeogenomikai kutató osztály*.

Az intézet a bioarcheológiai kutatási területek színes palettájával bír az utóbbi években elnyert ELKH, MTA–BTK Lendület, NKFIH, ERC Synergy Grant és egyéb multidiszciplináris pályázatoknak köszönhetően, melyek szorosan összekapcsolják az új intézetet a HUN-REN BTK Régészeti Intézetével és régészettudományi intézettel bíró egyetemekkel (ELTE, PPKE), múzeumokkal, gyűjteményekkel. A kutatói utánpótlásban legfontosabb partner az ELTE TTK Biológia Doktori Iskolája. A kutató-

sok fókuszja az intézet programjainak többségében a Kárpát-medence és a környező területek humán népségeinek populációgenetikai vizsgálata.

Legfontosabb kutatási programok

Az ERC HistoGenes Synergy projektben 2020–2026 között az intézet mint kedvezményezett partner vesz részt. A konzorcium célja Kelet-Közép-Európa népességtörténetének mélyebb megismerése a Római Birodalom bukása után, a nagy népvándorlások, valamint a kora középkori politikai és kulturális változások időszakában. 2021–2024 között az intézet koordinálja a „Királyok, szentek, monostorok” című, a korai bencés monostorok (többek között Tihany, Bakonybél, Pannonhalma) kutatását célzó programot.

A HUN-REN BTK Régészeti Intézzel való együttműködések keretében a rézkori badeni kultúra és a bronzkori populációk genetikai vizsgálata is zajlik az intézetben, a HUN-REN BTK Magyar Őstörténeti Témacsoportjával közösen pedig a magyarok vándorlásának útvonalát kutatják.

A 2023-ban induló MTA–BTK Lendület Biorégészeti Kutatócsoport az intézet vezetésével kutatja Pannónia 1–4. századi népességét, számos partner intézménnyel közösen.

Nemzetközi együttműködések

Az intézet munkája során komoly hangsúlyt fektet a legkorszerűbb technológiák és elemzési módszerek használata mellett a nemzetközi együttműködésekre (állandó nemzetközi partnereink: a Harvard Medical School és a Max Planck Institute Evolutionary Anthropology) és a nemzetközi kutatásokban való új kezdeményezésekre.

HUN
REN

BÖLCSESZETTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT

<http://www.abtk.hu/>